

DZIAŁALNOŚĆ FUNDACJI KULTURY i DZIEDZICTWA ORMIAN POLSKICH w 2018 ROKU

OPRACOWYWANIE, KONSERWACJA i UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

Fundacja kontynuowała prace nad porządkiem zasobów Archiwum Polskich Ormian (APO). Opracowano nowy zbiór materiałów archiwalnych pod nazwą „Archiwum Romaszkanów” oraz uzupełniono o kolejne dary „Archiwum rodziny Mikulich” i „Spuściznę Panien Benedyktynek Ormiańskich ze Lwowa”. Prowadzone były także dalsze prace porządkowe w „Zbiorze fotografii”. Inwentarze opracowanych archiwaliów dostępne są w ogólnopolskim serwisie www.szukajwarchiwach.pl, prowadzonym przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Kontynuujemy prace przy opracowaniu spuścizny abpa Józefa Teodorowicza.

Trzeba wspomnieć o przekazywanych do zbiorów Archiwum Fundacji darach materialnych, takich jak: wspomniane już pamiątki od sióstr benedyktynek z Wołowa, tłok pieczętny z herbem Wiernik rodziny Manugiewiczów (po 1790), wycytowany na aukcji przez Zbigniewa Manugiewicza, pamiątki rodzinne ofiarowane przez Bogdana Donigiewicza, publikacje, w tym подарowane przez autorów: album Claude’a Mutafiana *La Saga des Arméniens de l’Ararat aux Carpates*, Bogdana Kasprowicza *My Ormianie polscy* i Stanisława Sławomira Niciejki XII tom *Kresowej Atlantydy*. Tomik wierszy Kajetana Petrowicza *Z przeszłości górnej i chmurnej. Obrazki z życia Ormian polskich* przekazała nam córka autora – Krystyna Petrowicz-Szopa. Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk подарował nam swoją świeżo wydaną publikację – Bronisławy Wójcik-Keuprulian *Korespondencja do Szwajcarii. Listy do Henryka Opieńskiego (1925–37) i Ludwika Bronarskiego (1929–38)*. W Archiwum przybyło wiele innych pozycji książkowych.

Zindeksowane zostały kolejne księgi metrykalne: księga chrztów z parafii w Czerniowcach z lat 1836–1890 księga zgonów z parafii w Brzeżanach z lat 1829–1906, księga zgonów z parafii w Kutach z lat 1780–1818 oraz księga chrztów z parafii w Horodence z lat 1852–1885, które udostępniamy w wyszukiwarce ksiąg metrykalnych w Wirtualnym Archiwum Polskich Ormian (WAPO). Zostały wykonane i udostępnione wycinki poszczególnych wpisów z dwóch ksiąg metrykalnych przechowywanych w APO. W wyszukiwarce „Pochowani na cmentarzach” znalazła się kolejna część indeksu osób pochodzenia ormiańskiego pochowanych na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, a w wyszukiwarce „Duchowni” – następna część danych kleru ormiańskokatolickiego pochodzących z szematyzmów archidiecezji lwowskiej obrządku ormiańskiego.

Przetłumaczona została [II część umów przedślubnych \(z dokładnym wyliczeniem posagów\) ze Stanisławowa, z lat 1693–1784](#) (Biblioteka Ksiąząt Czartoryskich – Muzeum Narodowe w Krakowie, sygn. 3543), spisanych literami ormiańskimi w językowej mieszaninie ormiańskiego, tureckiego, z dodatkiem łaciny i polskiego. Tłumaczenie takie wymaga wyjątkowego specjalisty w tej dziedzinie, którego znaleźliśmy za granicą i jest nim pani Tatewik Sargsjan. Pierwsza część tłumaczenia, wykonanego w zeszłym roku została skonsultowana

pod względem armenistycznym przez prof. Andrzeja Pisowicza. To wyjątkowe tłumaczenie było możliwe dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, będzie kontynuowane w 2019 roku i w latach następnych w miarę pozyskiwania środków.

Kontynuowano inwentaryzację zabytkowych sprzętów, szat liturgicznych i obrazów przechowywanych w kościele w Gliwicach. Rozpoczęto oznaczanie fotografii digitalizowanych gliwickich muzealiów zgodnie ze standardami Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA).

Wykonano faksymile przywileju króla Władysława Jagiełły dla Ormian z XIV wieku.

Przeprowadziliśmy skontrum pierwszej części księgozbioru Biblioteki Stanisławowskiej z lat 1801–1945, połączone z uzupełnianiem opisów bibliograficznych w programie archiwistycznym ZoSIA. Skontrum objęło 960 pozycji w językach: polskim, łacińskim, niemieckim, francuskim i ormiańskim.

Poddano konserwacji jedną księgę oraz wykonano opakowania konserwatorskie na kilkanaście obiektów.

Prowadzimy dalsze prace genealogiczne i historyczne. Zasoby APO udostępnialiśmy do badań naukowcom i osobom zainteresowanym własnymi badaniami, np. genealogicznymi. Otrzymujemy bardzo dużo listów z prośbą o informacje i pomoc w odnalezieniu dokumentów niezbędnych w trakcie poszukiwań korzeni rodzinnych. Odbieramy podziękowania za udostępniane informacje, które są pomocne przy pisaniu artykułów, prac naukowych i tworzeniu rodzinnych drzew genealogicznych.

Dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Archiwum Polskich Ormian uzupełniło swoje wyposażenie o niezbędne regały na powiększający się stale księgozbiór.

POPULARYZACJA WIEDZY o ORMIANACH W POLSCE i na ŚWIECIE

2018 rok rozpoczął się poświęceniem repliki XVII-wiecznego, ormiańskiego epitafium Jakuba Minasowicza św. Jacka w Warszawie przez kard. Kazimierza Nycza, ordynariusza wiernych obrządku ormiańskiego w Polsce. Replikę tę wykonała Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich pod koniec 2017 roku.

Strony wortalu internetowego www.ormianie.pl są stale uzupełniane o bieżące informacje. Cieszą się one dużym zainteresowaniem. Na stronie www.wiki.ormianie.pl zamieszczamy systematycznie nowe biogramy polskich Ormian, także opracowywane przez historyków. Strona www.skarbnica.pl na bieżąco wzbogaca się m.in. o podsumowania ważnych wydarzeń, o informacje o publikacjach, o kolejnych darach sukcesywnie przekazywanych do Fundacji. Pojawiła się nowa podstrona poświęcona arcybiskupowi Józefowi Teodorowiczowi, na której gromadzimy wszelkie materiały, które dotyczą jego osoby. Na stronie www.ordynariat.pl ukazują się bieżące wiadomości z poszczególnych parafii ormiańskokatolickich w Polsce oraz informacje o aktualnych wydarzeniach w Kościele ormiańskim na świecie. Poprzez portal Facebook i stronę www.dziedzictwo.ormianie.pl zapewnialiśmy wszystkim zainteresowanym odbiorcom stały kontakt z bieżącymi wydarzeniami w środowisku mniejszości ormiańskiej. Najważniejsze artykuły tłumaczone są na języki angielski i ormiański.

W maju odbyło się spotkanie ze Zbigniewem Manugiewiczem i Jerzym Tustanowskim, autorami książki pt. *U podnóża Owidiusza. Rozkwit i zagłada wspólnoty kuckiej nad Czeremoszem*. Jakub Szyszko, po półrocznych studiach w Ammanie, opowiadał o sytuacji Ormian i kościołach ormiańskich w Jordanii. Na kolejnym spotkaniu Hanna Kopczyńska-Kłós podzieliła się wrażeniami z wizyty w siedzibie ojców Mechitarystów na weneckiej wyspie San Lazzaro.

Na początku grudnia uczciliśmy, wspólnie z parafią centralną, 80. rocznicę śmierci abpa Józefa Teodorowicza – bardzo ciekawy wykład wygłosił dr hab. Paweł Skibiński.

PUBLIKACJE

W serii książka-album ukazała się kolejna, po *Ormiańskiej Warszawie* z 2012 r., publikacja – *Ormiańska Polska* autorstwa prof. Krzysztofa Stopki i dr. hab. Andrzeja A. Zięby, w opracowaniu graficznym Moniki Sutryk-Zołoteńkiej. Do jej wydania przyczyniło się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne i Miasto Zamość.

Trwały prace nad kolejną częścią „*Źródeł do dziejów Ormian polskich w języku kipczackim*” i dalszymi tomami wydawanymi w 5-letnim projekcie prowadzonym przez Fundację w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Wydaliśmy kolejne cztery numery dwujęzycznego kwartalnika „Awedis”.

Współfinansowaliśmy wydanie drukiem katalogu prac, jubileuszowej wystawy Barbary Bieleckiej-Woźniczko, artystki o pochodzeniu ormiańskim pt. „*Z portretem Ormianki w tle – poszukiwania w czasie*”.

Jak co roku przygotowaliśmy kalendarz. Tym razem poświęcony jest sztuce polskich Ormian. Spotkał się on z bardzo przychylnym odbiorem, czego dowodem są przysyłane liczne podziękowania ze słowami uznania dla tej publikacji.

UDZIAŁ w KONFERENCJACH i IMPREZACH, WSPÓLPRACA

Z okazji 12 lat istnienia Fundacji przygotowaliśmy ekspozycję najcenniejszych i najciekawszych eksponatów ze zbiorów Archiwum Polskich Ormian. Do bliższego zapoznania się z działalnością Fundacji i zbiorami zaprosiliśmy przedstawicieli współpracujących z nami instytucji, które wspierają naszą działalność fachową pomocą lub finansowaniem. W spotkaniu uczestniczył przewodniczący Rady Fundacji, prof. Krzysztof Stopka, przybliżając gościom ciekawe fakty z historii Ormian. Dyrektor Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych oraz dyrektor Narodowego Archiwum Cyfrowego, w uznaniu naszej dotychczasowej działalności, przekazali Fundacji pisma z wyrazami uznania.

Prezes naszej Fundacji, Jan Abgarowicz, współorganizował i uczestniczył w kwietniu w poznańskiej konferencji „Kwestia ormiańska wczoraj i dziś”.

Doroczne spotkanie polskich Ormian współorganizowane przez Fundację – „Dni Ormiańskie”, odbywały się w Lubaczowie w ramach Festiwalu Dziedzictwa Kultury Kresów. Odwiedziliśmy Jarosław i Zamość – miasta historycznie związane z Ormianami. Specjalnie przygotowani przewodnicy przybliżyli nam miejsca i historię Ormian zamieszkujących te miasta. Odbył się wernisaż dwójga ormiańskich artystów oraz spotkanie z autorem książki pt. *U podnóża Owidiusza. Rozkwit i zagłada wspólnoty kuckiej nad Czeremoszem*. Prezentacje tegoroczne poświęcone były tradycjom i obrzędowości kuckich Ormian, sztuce Ormian, najciekawszym obiektom z Archiwum Polskich Ormian, duchowości i symbolice liturgii ormiańskokatolickiej. Równocześnie na lubaczowskim rynku oblegany przez chętnych Daniel Lalik szkolił w kaligrafii i pisaniu ormiańskich liter. Kolejny dzień ormiańskiego święta zakończył występ ormiańskiej pieśniarki Astghik Gasparian, przy akompaniamencie Zosi Trystuły-Hovhannisian (grającej na duduku) oraz męża pani Astghik, Mhera Tigranyana (grał na dholu – ormiańskim bębnie). Msza święta ormiańskokatolicka, kończąca „Dni Ormiańskie”, sprawowana w Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej w Lubaczowie przez ks. prof. Józefa Naumowicza z udziałem miejscowego duchowieństwa i oprawą muzyczną 6-osobowego chóru męskiego pod

dyrekcją Jakuba Kopczyńskiego, stała się ważnym lokalnym wydarzeniem.

Nasza wystawa *„Wielki zapomniany. Arcybiskup ormiański Józef Teodorowicz (1864-1938) - wybitny polski kapłan i mąż stanu”* eksponowana była w Szczecinku, a w przyszłym roku zostanie pokazana mieszkańcom Koszalina. W grudniu tego roku, w Muzeum Archidiecezjalnym w Warszawie, otwarta została wystawa - *„Bogu i Ojczyźnie. Kościół w służbie Niepodległej”*, jedną zaprezentowanych postaci, był arcybiskup Józef Teodorowicz a Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich udostępniła cenne pamiątki.

W siedzibie Fundacji raz w tygodniu odbywają się próby chóru parafii ormiańskokatolickiej św. Grzegorza z Nareku; udział chóru wzbogaca msze ormiańskokatolickie.

W październiku dotarła do nas wiadomość o nominowaniu naszej Fundacji *„...w uznaniu dla Państwa pracy oraz prowadzonej działalności...”* Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych zgłosił Fundację Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich do Nagrody im. prof. Aleksandra Gieysztora, która jest przyznawana *„za specjalne osiągnięcia w działalności mającej na celu ochronę polskiego dziedzictwa narodowego”*.

Prowadzenie działalności i realizacja projektów w 2018 r. były możliwe dzięki dotacjom: Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, oraz darowiznom osób prywatnych.

Jak zawsze zachęcamy do korzystania z prowadzonego przez nas wortalu

„Wirtualny Świat Polskich Ormian” www.ormianie.pl

Zespół Fundacji